

Türkiye Komünist Fırkası/1925 Üzerine Belgeler - II

Eftal Ş. BATMAZ*
M. Bülent VARLIK*

1925 Başında Ankara İşçilerinin Durumu

Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda Ankara işçi sınıfının büyük bir kısmını imalât-ı harbiye işçileri oluşturmaktaydı. 1923 yılı verilerine göre imalât-ı harbiye fabrikalarında 600, demiryollarında 400 işçi çalışmaktaydı¹. İmalât-ı harbiye fabrikalarının gelişmesi ve sayılarının artması, 1924 yılında elektrik santralının kurulması, 1925'te Gazi Orman Çiftliği'nin oluşturulmaya başlaması ve fırın, değirmen, dokuma tezgahı, matbaa, tuğla-kiremit ocağı gibi küçük imalathanelerde çalışanlar da dikkate alınırsa 1925 başında Ankara'daki işçi sayısının 2.000 civarında olduğu kabul edilebilir².

Aşağıda sunulan ve muhtemelen bir TKF üyesinin 1925 başında kaleme aldığı

* Bu çalışmada kullanılan belgeler Eftal Ş. Batmaz; Yrd. Doç. Dr./Ankara Üniv.-DTCF tarafından Rossiyskiy Centr Hraneniya i İzuçeniya Dokumentov Novyşey İstorii'den temin edilmiştir. Belgelerin Eftal Ş. Batmaz tarafından yapılan çevrim-yazıları Kebikeç Yayın Kurulu tarafından gözden geçirilmiş, açıklamalar da M. Bülent Varlık; iktisatçı, mbvarlik@ttnet.net.tr tarafından eklenmiştir. TKP tarihi ile ilgili serinin 14. sayıda yer alan ilk yazısının hazırlandığı günlerde yayınlanan Erden Akbulut; *Komintern Belgelerinde Nâzım Hikmet*, Tüstav yay., İstanbul-2002'de N. Hikmet ile ilgili tüm belgeler gün ışığına çıktı. Türkiye işçi ve sol hareketinin tarihini araştırmayı amaçlayan Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (Tüstav) konu ile ilgili olarak sahip olduğu belgelerin listesini www.tustav.org adresinde yayınlamış olup araştırmacılara internet üzerinden elektronik ortamda çalışma imkanı da sağlamaktadır.

1 Arslan; *Modern Türkiye*, (çev: Fatma Arıkan), Tüstav yay., İstanbul-2002, s: 74.

2 Ankara sanayinin gelişmesi ile ilgili olarak kısa bilgi için bkz: İlhan Tekeli; "Ankara'da Tarih İçinde Sanayinin Gelişimi ve Mekânsal Parkılaşması", *Ankara Ankara*, (Ed.; Enis Batur, yay. haz.; Schlahtin Özpabalıyıklar), YKY yay., İstanbul-1994, ss: 171-199.

rapor (Belge-1), hem imalât-ı harbiye işçilerinin nasıl bir örgütlenme içinde olduklarını göstermesi, hem de Ankara'daki işçi sınıfının büyük bir kesimini ifade eden bu kitle içinde TKİ'nin gücünü sergilemesi bakımından önem taşımaktadır.

“Ankara Amele Hayatının Muhtasaran İzahı

19-20. 4. [1]925

Ankara'da ufak büyük çok fabrikalar vardır. Bunlardan yalnız imalât-ı harbiye amelesi kendi refahını mümkün mertebe temin için teşkilata havidir.

İdman Klüpleri: Fabrikada senelerden beri yekdiğeriyle rekabet eden ve her amelenin nefretini mucib olan iki klüb var idi. Bunların yekdiğeriyle olan tezadı; birkaç arkadaşımızın himmetiyle çok devam etmeyerek geçen sene birleşmesiyle neticelendi³. Bu birlik Ankara efkar-ı umumiyesi üzerinde mühim bir mevki ihraz etti [kazandı] ve sanatkâr gücünün idman sahasında da kıymetini gösterdi ve geçen sene Ankara şampiyonluğunu da aldı. Bu hal her amelenin göğsünü kabarttı. Netice, bu birlik devam etmedi. Üç ay evvel klülden bir kısım oyuncular çıkarak “Türk İdman Ocağı” namıyla ve azasının ekserisi hariçden olmak üzere bir klüb teşkil ettiler. Fabrikada kalan işçi gençleri, bu vaziyet karşısında daha ziyade faaliyete geçdiler, cemiyetimiz binasında içtimalarını yapmaktadırlar. Fıili azasından başka fahri olarak amele azası da pek çokdur.

Hasta Kasamız: Kasamız bidayetten beri vardır. Mevcud nakdi sekizyüz küsur liradır. Ankara'nın mütehavvil [değişken] havası arkadaşlarımızı hastalıktan kurtaramadığı için kasanın mevcut nakdi ümid edildiği kadar değildir. Her amele azasıdır.

Heyet-i İdaresi: Bu arkadaşlar arasında şube birliklerinden kimse yokdur yalnız şubelerden intihab edilen [seçilen] kırk kişilik kongre azası içinde mevcuddur. Bir ay evvel yapılan intihabatda bizim arkadaşlardan var idi. Bu vazifeyi kimsenin kabul etmemesi, hepsinin istifasıyla neticelendi. Tekrar intihabat yapılmayub sabık heyet-i idarenin vazifelerinde altı ay müddetle ibkası [devam etmesi] ekseriyetle kabul edildi. Kasada sui idare, sui istimal yokdur. Çünkü amele idaresi ve murakabesindedir. Kazaya uğrayan bir arkadaşta müdavat-ı edviyesini [tedavi için gerekli ilaçları] fabrika idaresinin

³ İstanbul'da bulunan imalât-ı harbiye işçileri 1910 yılında Altınörs İdmanyurdu ve Turan Sanatkârângücü adları ile iki takım oluşturmuştu. İşçilerin Milli Mücadele'ye katılarak Ankara'ya gelmelerinden sonra da aralarındaki rekabet devam etti; esliha [silah] tamirhanesinde çalışanların takımı olan Altınörs İdmanyurdu, adını Anadolu Sanatkârângücü'ne çevirdi. Demir usta ve işçileri de Turan Sanatkârângücü'nü devam ettirdi. 1923 sonunda her iki takım Anadolu-Turan Sanatkârângücü adı altında birleşti. Geniş bilgi için bkz: www.ankaragucu.org.tr

bilmesi icab ettiği halde, bu vazifeyi de kasamız yapmakdadır... Fabrika şubatında [şubelelerinde] pansumancı arkadaşlar vardır.

Kooperatif

Amelenin işesini temin eden bu şirketin heyet-i idaresi amele ve zabitanın mürekkebidir, azası da amele, memurin ve zabitanın. Geçen seneki heyet-i idaresi, reis kaimmakam Nuri Bey⁴ dahil olmak üzere zabitanın mürekkebidir, yalnız bir ustabaşı dahil idi. Bir ay evvel yapılan senelik kongrenin intihabatında birçok münakaşalar oldu. Reis, kâtib ve muhasibden başka diğer azası ameleden intihab edildi...

Bunlar arasında benim arkadaşlardan yoksa da fikrimize yakın olan vardır. İntihabatda muvaffak olmadığımızın esbabı; ekserimizin şirkete dahil olmamasıdır. "Çünkü bekarız, erzakın bize lüzumu yoktur" diyerek bütçelerimiz ba-hisse başına beş lira vermeğe müsaade etmedi. Mevcud nakdi 2.000 liraya karibdir [yakındır]. Erzakı hariçden daha ucuz satmaktadır.

4 Yarbay Mehmet Nuri [Altınok]. Tamirhane müdürü olan Nuri Bey, aynı zamanda imalât-ı harbiye bünyesinde bulunan iki futbol takımının da reisidir.

Cemiyet

Aylarca mücadele istihsalı için uğraşıldıktan sonra 16.Kanun-ı evvel.340 [16.Aralık.1924] tarihinde resm-i küşadı icra edildi. Tunalı Hilmi⁵ ve Sivas me'busu [Halis] Turgud⁶ beyler teşrif etmiş idiler. Fabrika müdürlerini ve sair birçok zevatı da davet etti isek de hiç birisi icabet etmediler. O gün cemiyet binası hınca hınç dolmuştu. Fehmi babanın teşekküratını havi mukaddemesiyle başlayan merasim, her amelenin tüylerini ürpertecek güzel bir gün yaşandı. Onu takib eden mini mini amele çocuğunun sevimli nutku herkesi hıçkırıklarla ağlattı. Billhassa çocuğun ağlaması cidden salonu meyusiyete gark etdi. Sonra arkadaşımızın; amelenin meziyeti hakkında vermiş olduğu ateşin nutku mebus beylere hüsn-ü tesir yapdı, onlar da birkaç kelimeden ibaret cevap verdiler...

Fazlı babanın da senelerden beri millet ve memleket için çalışıp bu hale geldiğini, dışlerinin iş üzerinde çürüdüğünü izah eden sözleriyle nihayet bulan merasim, istikbal için atacağımız adımlar mukaddemesiydi...

İki hafta sonra yapılan intihabatda üç arkadaş kazandık...

He'yet-i idare azasından; ikisi tam manasıyla dalkavukcu, üçü korkak ve diğerlerine mütemayil... Birisi de yine yakındır. Ceman dokuz azadır. Vazife başına geçer geçmez de haftada iki, üç gece içtima yapıyorduk. Cemiyetlere teşekkülümüzü bildirdik. Mesai kanununun⁷ üzerinde gece yarlarına kadar müzakere ve münakaşa ediyorduk. Diğer taraftan Ticaret Encümeni'ne bir tezkere yazarak kabul edilen mevad [maddeleri] istedik. Kabul edilen mevad havi resmi tezkereyi şubelere tayin ettik. [...] mesainin üçe iblainı her işçide bir kin ve asabiyyet var idi: Ne çare yine inkılab mefkuresi kalblerine kadar yerleşmiyordu belki, "daha fazla süremez bu hayat" diyen yabancı gençler var idi. Benim arkadaşlar bu hadiseyi sevinçle karşıladı, çünkü muvakkat bir zaman için olan bu hal belki de birkaç genç arkadaş kazandıracak idi... Nitekim öyle oldu. İstanbul'da harbden evvel tesis edilen İmalat-ı Harbiye Fabrikaları Temin-i İstikbal Sandığı'nın akıbetini meydana çıkarmak vazife-i mühimmesinden idi. İstanbul'a sandıkla alakadar bir şube memuru gönderdik. Aldığı izahatın neticesini umumi kongrede ameleye bildirdi, 65.000 liradan ancak 290 lira kalmış idi. Müdhiş münakaşaları mucib olan bu hal neticede, tekrar yapılmakta olan temin-i istikbal sandığına eski paramız meydana çıkmadıktan sonra dahil olmamağa karar verildi.

5 Ünlü Jöntürklerden olan Tunalı Hilmi Bey, dönemin Zonguldak milletvekiliydi. Cumhuriyet döneminin ilk iş kanununun hazırlanmasında büyük katkıları olmuştur.

6 Halis Turgut (Sivas 1886-İzmir 1926). II. Dönem Sivas milletvekili. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası içinde yer almış, İzmir suikasti davası sonunda idam edilmiştir.

7 Mesai Kanunu Layihası'nın ortaya çıktığı ve gelişimi ile ilgili geniş bilgi için bkz: Mesut Gülmez, *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*, TODAİE yay., Ankara-1983, ss: 204-224 ve Mesut Gülmez, *Türkiye Belgesel Çalışma İlişkileri Tarihi (1936 Öncesi)*, TODAİE yay., Ankara-1983, ss: 243-312.

Mütareke esnasında para zabitan ve memurin tarafından yağma edilmiştir. İstanbul'da yapılan kongre, elbette işçilerimizin beklediği bir şey değildi. Kongreden iki gün sonra İstanbul'dan bir şimendöferci arkadaş gelmiş idi. Mesai kanununa ve diğer bazı mesail hakkında umum azanın reyini almak için kongre akd ettiğimiz bir gecede misafir arkadaşımızı da davet etmiş idik. Kısaca İstanbul kongresini izah ederek Ankara'dan da iki murahhasın tayin edilmesi icab ettiğini söyledi.

Birkaç umde:

Gelecek murahhasların hükümete rica etmeyub başka dürlü hareket etmek ihtimalleri olduğunu ve bu vaziyet karşısında nasıl hareket etmeliğimiz lazım geldiğini, korkak mefkureleriyle izah ettiler.

Hak istediğimizi [...] alacağımız mükafatın tokatdan başka bir şey olmayacağını havi bir gayri ateşin ve uzun bir nutku diğer gençler üzerinde, hatta umumun üzerinde iyi tesir yapmadı. Nihayet iki murahhasın intihab edilmesine karar verildi. İntihabat fevkalade gürültüleri mucib olduğu gibi; maalesef nizam ve intizam dahilinde de yapılmadı. İlk evvel on namzed gösterildi, bunlardan ikisi bizden... On namzedin çok olduğunu iddia ederek, birçok gayri muvafık münakaşalardan sonra dörde tenzil ettiler. Bunlardan birisi bizden, diğerleri ustabaşılardan idi. İntihabatın aleni yapılmasına karar verdiler. Aleni yapılan intihabatın herhalde bizim aleyhimize olacağını düşünen bir arkadaşımız da "böyle intihabatlarda hiç bir işçi kalbindeki hissiyatını izhar edemez. Bilakis ustabaşılarnın tesiri altında kalır, binaenaleyh hafî [gizli] yapmalıyız". Bizim ve bize iltihak eden bazı gençlerin namzed arkadaşımızı müdafaa etmesi bir netice vermedi. Şunu da itiraf etmeli ki... O gece gençlik kendini gösteremedi. Tesir altında kaldı, bizden de hasta olub gelmeyen var idi. Bir dalkavukcu bunlardan "filan, filan ustabaşıyı intihab ediyoruz" diye bağırması; "kabul ediyoruz" sedasıyla karşılandı. Gençlerin bir kısmı onlara iltihak etti, bir kısmı da

bizimle beraber şiddetle itiraz etdi. Fakat sesimizi ancak kendimiz işide biliyorduk. Reisin “mesele hallolunmuşdur” demesi salonu karıştırdı. Arkadaşlar hep birden “... filan efendi her ikisinden daha iyidir siz diktatörlük yapıyorsunuz...” Bir arkadaşımızın da “onların yerine Asım Paşayı⁸ gönderirseniz daha iyi olur” demesi! Müzakere tatil edildiğinden dolayı şiddetli ve şahsi münakaşaları mucib oldu. Hafif yapılmış olsa idi kazanmak ihtimali yüzde yetmiş idi.

Cemiyet hey’et-i idaresi: Bir Mayıs için birkaç içtima yapıldı ise de bir şeye karar veremedi, hatta hükümete mezuniyet almak için de müracaatda mütereddid idi.

Diğer taraftan biz de iki ay evvel Bir Mayısı Türkiye’de şimdiye kadar görülmemiş bir surette te’sid edeceğimize karar vermiş idik. Ahval-i hazıra istihzarımıza [hazırlık yapmamıza] bile mani oldu⁹. Mamafih mümkün mertebe yapılacaktır¹⁰”.

TKF, Takrir-i Sükûn’u Değerlendiriyor!

1.Mayıs.1925 tarihinde İstanbul’da beyanname dağıttıkları gerekçesi ile Takrir-i Sükûn Kanunu¹¹ uyarınca tutuklanan TKF mensuplarının yargılanmasına 9.Ağustos.1925 tarihinde başlanmış ve muhakeme 12.Ağustos.1925 tarihinde neticelenmiştir¹². Bu davada yargılanıp “on sene küreğe mahkum edilen tıp talebesinden Hüseyin Hikmet [Kıvılcımlı]¹³ “Eylül 1925 sonunda yazdığı bir mektupta hem muhakemenin işleyişi hakkında bilgi vermekte, hem de Takrir-i Sükûn Kanunu hakkında görüşlerini açıklamaktadır (Belge-2). Bir TKF mensubunun aldığı ağır cezaya rağmen “ben inkılabın durmamasını temenni ediyorum” diyerek belirli ölçülerde de olsa Kemalist rejimi

8 Orgeneral Asım Gündüz (1880-1970). Milli Mücadele’nin önde gelen kumandanlarından. Garp cephesi kurmay başkanlığı yaptı. Mondros Mütarekesi, Montreux Boğazlar Anlaşması ve Hatay’ın anavatana katılması ile ilgili olarak kurulan heyetlerde görev aldı. Genelkurmay II. Başkanlığı görevinde bulundu.

9 Ankara’da 1 Mayıs kutlamaları ile ilgili olarak 1922 yılı için bkz: Mete Tunçay; *Türkiye’de Sol Akımları I (1908-1925)-Belgeler:2*, BDS yay., İstanbul-1991, ss: 249-251 ve 1924 yılı için bkz: Mete Tunçay; *1923 Amelo Birliği*, BDS yay., İstanbul-1989, ss: 129-130.

10 Fond: 495, Opis: 181, Dela: 229, List: 1-2.

11 Takrir-i Sükûn Kanunu’nun uygulanması ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz: Mete Tunçay; *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1925-1931)*, Yurt yay., Ankara-1981, ss: 127-183.

12 Muhakemenin seyri hakkında kısa bilgi için bkz: Fethi Tevetoğlu; *Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)*, Ayyıldım Matbaası, Ankara-1967, ss: 388-394.

13 Mektubun altında sadece “Hikmet” imzası bulunmaktadır. Ancak, gerek tutuklananlar, gerekse mahkum olanlar arasında bir başka “Hikmet” bulunmadığı için bu kişinin Hikmet Kıvılcımlı olduğunu tahmin etmekteyiz. Ayrıca, mektubun genel üslubu da bu kanımızı kuvvetlendirmektedir. Kıvılcımlı’nın görüşleri için ayrıca bkz: Hikmet Kıvılcımlı; *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)/yol: 6. kitap*, Yol yay., İstanbul-1979.

desteklediğini belirten bu mektup, o dönemde TKF tarafından izlenen politikayı ortaya koyması açısından da önemlidir.

“Ankara Hapishanesi
25 Eylül 1925

Çok aziz kardeşim,

Evvela sizin, zevcenizle hülâsa hepinizin gözlerinden, yanaklarınızdan yüzlerce, milyonlarca defa öperim. Tevkif ve mahkumiyet hadiseleri sana mektub yazmama mani oldu. Mamafih kısaca hülâsa etmek icab ederse diyeceğim ki iyiyiz ve sıhhatdeyiz. Maddeten hayatımız hatta mahbus hayatı bile değildir. Ankara’da yeni yapılan tevkifhanenin hususi kısmında, yani hastahane odalarında çok serbest bir surette yaşıyoruz. Tabii siz tanımazsınız, fakat biz on iki kişi mahkum olduk¹⁴. Bu arkadaşları hatta ben de bir kısmını yeni tanıdım, mamafih hepsi gayet iyi insanlar. İşçilik ve yemek işlerini sıra ile yapıyoruz, bol bol okuyoruz, yazıyoruz, lisan ve musiki öğreniyoruz¹⁵. Tevkifimiz hadiselerine gelince, onu vukuundan evvel etraflıca tahmin ve tayin ettik, fakat maalesef uzaklaşmak ihtiyarım dahilinde değildi ve ben buna fazla lüzum görmedim. İsticvab [sorgulanma] ve muhakemelerimizin bariz hususiyeti de şu ki, bunlarda katıyyen ve hiç birşey mevzu-i bahs olmadı denilebilir. Mesela benim muhakemem dört dakika sürdü ve orada daha ziyade “anan kim? baban kim?” şeklinde suallere maruz kaldım. Halbuki ben zannediyordum ki [...] bir mecmuada çalışıyordum, bunun neşriyatı ve muhteviyatı etrafında pek çok suallere muntazırdım. Bu ve buna yakın sualler hiç birimize tevcih etmedi. Muhakeme zabıtnameleri müstesna olarak temyize verilmedi, bir kararname sureti tebliğ edilmedi. Mamafih gerek muhakemenin cereyanı esnasında, gerekse hal-i hazırda müstesna derecede iyi muamele gördük. Yalnız en göze çarpan şey hakimlerin şiddetidir. Bunu bir kısım arkadaşlar benim müdafaamın şiddetine mal ettiler. Vakıan müdde-i umumi iki aydan iki seneye kadar mahkumiyetimizi istedi, halbuki biz yedi seneden on seneye kadar mahkum olduk. Mamafih hal ve tavrımızla mahkeme heyeti üzerinde canlı, [...] ve takdirkar bir intiba bıraktığımızı kaniyiz ve bilahire buna emniyet ettik.

14 Bu oniki kişi; Bursa’da yayınlanan *Yoldaş* gazetesi sahibi İbrahim Hilmi, Amele Teali Cemiyeti üyesi Şevki, elektrikçi Nuri, Sadrettin Celal [Antel], sanayi-i nefise’den [ressam] Sami, talebeden Nuri Haydar, Amele Teali Cemiyeti Katib-i Umumi Abdi Recep, Şevket Süreyya [Aydemir], eczacı Vastif, doktor mülazım Mümtaz, tıp talebelerinden Hüseyin Hikmet [Kıvılcımlı] ve Süleyman Neşati’dir.

15 Ankara hapishanesinde geçen günlerin tasviri için ayrıca bkz: Şevket Süreyya Aydemir; *Sıyrı Arayan Adam*, Remzi Kitapevi yay., 6. baskı, İstanbul-1976, ss: 379-386.

Son günlerin haberlerine gelince: Elaziz'de muhakeme edilmekte olan gazeteciler beraat ettiler¹⁶. Hüseyin Cahid [Yalçın] ve diğer mevkuf gazetecilerin affı için takrir verildi. Sebilürreşad veya Tanin sahibleri serbest kaldıktan sonra bizim mevkufiyetimizin artık hiç bir manası kalmaz. Mahkeme reisine ve reis-i cumhura birer mektub, meclise de bir istida hazırladık, vereceğiz. Neticesinden ümitvarız. İstiklal Mahkemeleri faaliyetlerinin artık tedricen nizami mahkemelere intikal edeceğine ve Takrir-i Sükun'un istihdaf ettiği gayelerle artık iktıtaf edilmiş bulduklarına eminim. Mamafih bu Takrir-i Sükun Kanunu'nun mahiyet-i içtimaiyesi hakkında bir kaç söz söylemek isterim. Bu kanaatlerimizi Mazhar Selim(?) nakleder:

Takrir-i Sükun faaliyetinin herşeyin fevkinde bir mahiyet-i inkılabiyesi tezahür ettiğine, bu mahiyet onu alelalade bir terhib ve tedib gibi olmakdan çıkardı. Takrir-i Sükun Şark'da derebeyliğin son enkazını darbeledi. Takrir-i Sükun tekkelerin, medreselerin son bakiyelerini temizledi. Takrir-i Sükun memleketde adem-i memnuniyetle, irticanın körü körüne bir sembolü olmak rengini bilerek veya bilmeyerek takınan Terakkiperver [Cumhuriyet Fırkası] ocaklarını temizledi, memleketde öteden beri politika oyunlarıyla geçinen ve her devirde suyun yüzünde gezmek isteyen Lütfi Fikri¹⁷, [Hüseyin] Cahid [Yalçın] ...ilh. gibi düşkünleri ve döküntüleri "diskredite" ve "ekarte" etti. Bir defa daha, efkar-ı umumiye, hükümet-i umumi etrafında birleştirdi. Şimdi o efkar-ı umumiye mesela Musul meselesi gibi bir emperyalist oyun karşısında kolayca ve müttehiden istiklali koruyacaktır. Bize gelince:

Memleketde inkılabın selamet-i seyrini bittabi kendi zararımıza da olsa herşeye tercih edeceğiz. Ben inkılabın durmamasını temenni ediyorum. Bu temennileri taşıyan insanların, mürtecilerle, düzenbazlarla bir safda mahkemelere çekilmesi, mahkum edilmesi ve hala mahbus bulundurulmaları garabetine rağmen bu temennilerin sarsılmaması için çalışıyorum. Siz nasılsınız? Markoni'nanın(?) zevcesi de nezdinizde midir? Eğer orada ise selam söyleyiniz. Kendisine İstanbul'un havası hiç yaramadı. Sıhhati ve iradesi çok duçar-ı zaaf olmuşdu, tedavisine itina ediniz.

Mektub yazarsanız Abdullah Bey, daha iyisi Sabriye hanım vasıtasıyla eve yazınız, bana gelir. Sonra senden bir ricam var. Talat'ın vaziyet-i maddiyesi maalesef çok

16 Gazeteciler davası ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz: Ergün Aybars; *İstiklal Mahkemeleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yay., Ankara-1982, ss:187-195, Ahmet Emin Yalman; *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, c: 3 (1922-1944), Rey yay., İstanbul-[t.y.], ss: 171-190, Mete Tunçay; *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek -Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, ss: 142-146 ve Eşref Edib [Fergan]; *İstiklal Mahkemelerinde/Sebilürreşad'ın Romanı*, (haz.: Fahrettin Gün), Beyan yay., İstanbul-2002.

17 Hakkında bilgi için bkz: *Lütfi Fikri Bey'in Günlüğü/ "Daima Muhalefet"*, (yay. haz.: Yücel Demirel), Arma yay., İstanbul-1991.

fenadır. Çocuğuna da bakamıyor. Daha fazla yazamayacağım. Ayda 10-15 lira kadar kendisine acele muavenet edebilirsiniz çok sevineceğiz. Gözlerinizden öperim.

Kardeşin
Hikmet¹⁸

Abstract:

The second part of the serial on “Turkish Left Movements” includes two archive documents. The first gives important information on the worker organizations in Ankara in 1925, especially those of the workers in the military factory. The second document is a letter of Hikmet Kıvılcımlı, one of the prominent names of the leftist movement, written from Ankara prison. Writing of the situation in the prison, he evaluates and props up the new press act, saying it had given a strong blow to the reactionists, while the act had been the reason of his sentence.

Key words:

Ankara, worker organizations, Communist Party of Turkey, Hikmet Kıvılcımlı, Takrir-i Sükun Kanunu.

18 Fond: 495, Opis: 181, Dela: 229, List:11/11a

Size perestiş ediyorum,
nasıl oluyor da bunca eski,
güzel ve fakat kıymetli
kağıdı toplayabiliyor ve
onlara gözünüz gibi
bakabiliyorsunuz?

Aşk ile madam... Tıpkı size
baktığım gibi... Bir de sık sık
www.sanatkıtabevi.com.tr
adresine girerek!...

www.sanatkıtabevi.com.tr

İnternetteki İLK "sanal" sahaf...

Sanat Kitabevi

Karanfil Sok. Birlik İş Merkezi 5/60
06650 Kızılay / ANKARA
Tel: (90-312) 418 62 03
Fax:: (90-312) 425 93 77

www.sanatkıtabevi.com.tr

sanat@sanatkıtabevi.com.tr
sahaf@sanatkıtabevi.com.tr